

УДК 821.161.2:325.54

ББК 83.3 (4 Укр)2/4

**НАЦІОНАЛЬНІ ДОМЕНИ ЯК МЕТАФІЗИЧНІ ОБ'ЄКТИ
ТРАНСЦЕНДЕНТНОГО ВПЛИВУ НА МІФОПОЕТИЧНУ
ПАРАДИГМУ МІСІЇ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ
(на матеріалі літератури української діаспори 20-50-х років)**

О. В. Слоньовська

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
Інститут філології кафедра української літератури;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57; тел. +380 (342) 59-60-74;
e-mail: kf@pu.ukr.lit.ua*

Стаття присвячена питанню ролі національних доменів (Домену Української Держави, Домену Української Нації, в також національних Доменів Мови, Сім'ї, Культури, Науки й Етнопедогогіки, Збройних Сил, Мистецтва). На матеріалі прози В. Барки та І. Багряного розглянуто особливості взаємин і протиріч колонізованої і колонізаторської нації через метафізичні об'єкти трансцендентного впливу на представників різних народів.

***Ключові слова:** Домен Української Держави, Домен Української Нації, національні Домени Мови, Сім'ї, Культури, Науки й Етнопедогогіки, Збройних Сил, Мистецтва; національні домени нацменшин; міфопоетична парадигма; вітаїстичний консолідуєчий міф України в літературі української діаспори 20–50-х років.*

Поза націями й етносами цивілізованого світу не існує. Окрема людська особистість може не знати про своє етнічне походження, не мати жодної інформації про найближчих родичів, навіть не розуміти й не володіти рідною для неї мовою, не сповідувати притаманної їй народіві релігії, але поведінка кожної людини в суспільстві завжди видає її національність, безпомилково вказує на етнічну приналежність. Таке явище спричинюється насамперед метафізичними доменами, як невидимими й майже віртуальними, але ще від часів становлення повноцінних племен існуючими спочатку в зародковому стані, але надалі постійно функціонуючими будовами, що для повноцінної реалізації народу на своїй і навіть чужій території, як своєрідні транслятори мають величезне значення. Тож ворог може зруйнувати державу, захопити територію, офіційно заборонити цікавитися історію рідного краю, довести народні маси до злиденного існування, спалювати мову й культуру, насадити чужі порядки, врешті, спричинитися навіть до повного витіснення корінного народу з віками насиджених місць, але тільки тоді, коли доценту будуть зруйновані національні Домени Держави, Моралі, Мистецтва, Мови,

Культури, Збройних Сил, Освіти й Етнопедагогіки й т.д., така нація остаточно припинить своє існування.

Найважливішим і найпотужнішим серед метафізичних доменів народу, звичайно, є Домен Національної Держави. Як споруда, він вміщує в собі десятки прибудов, а також внутрішніх багатofункціональних приміщень (національних Доменів Мистецтва, Сім'ї, Освіти й Етнопедагогіки, Збройних Сил, Культури, Моралі, Мистецтва, Мови й т.п., кожен з яких, якщо вести мову про український народ, входить у Домен Української Нації). Відносно автономними прибудовами в Домені Національної Держави виявляються відповідні Домени Мови, Моралі, Культури й Мистецтва нацменшин, представники яких проживають на території національно чужої для них країни. Тим часом усі їхні домени завжди метафізично підпорядковані національному домену власної нації. Чільна, провідна, на найвищому рівні свого розвитку – політична – нація (тобто така, безпосередню приналежність до якої мають за честь визнавати представники колишніх нацменшин чи вчорашні емігранти: наприклад, французами себе вважають есі, хто має громадянство Франції, навіть якщо йдеться про чорношкірих чи мусульман) для власних доменів завжди відводить центральні помешкання в Домені Національної Держави.

Інша річ, що в метафізичному Домені Нації, яка потрапила у залежність від окупанта, завжди активізуються тільки злякисні процеси. О. Ольжич у статті “Дух руїни” підкреслював: “*Вся історія України – це боротьба двох сил: конструктивної, що скупчує українську потугу, щоб звернути її назовні, і руйнної, що розпорошує її у взаємнім самопожиранні та несе розбиття і розклад*” [10, с. 180]. На жаль, найчастіше верх беруть саме фрустраційні процеси, що призводить до повного виснаження вітаїстичних сил і злякисного переродження менталітету народу, тому Л. Костенко стосовно українців справедливо констатує, що впродовж бездержавних століть “занепадав сам характер нації, вічно переслідуваної, вічно приниженої, – це виробило не кращі риси в її характері” [6, с. 3]. І якщо, за Д. Чижевським, не часи пригнічення й занепаду, а тільки періоди свободи й розквіту благотворно впливають на прогрес народу, то, коли таких умов нема, кожна найменша потуга чогось досягти чи змінити оплачуються жертвами, і якщо не обов’язково кров’ю, то вже однозначно великою мірою майже все витраченою снагою, енергією, скаліченими долями всіх представників народу й непродуктивною самореалізацією найкращих, власне, свідомих громадян. Є. Маланюк підсумовував, що українська історія, за кількома винятками, “дає картину суцільного цвинтарища понівечених особистостей і помордованих, покалічених біографій” [13, с. 10], а втрата віри народу в насущну потребу його присутності на планеті завжди породжує в представників окупованої нації явище суспільної амнезії, що проявляється трагічною відсутністю самоідентифікації насамперед у її основному кількісному загалі, для українців, оскільки це нація споконвічних хліборобів – на-

самперед у селянському середовищі. Як засвідчують численні літературні тексти, українські селяни літнього віку не тільки у ХІХ, а й навіть у ХХ ст. плутали поняття віри й національності, “Свого” й “Чужого”, та водночас знаменно, що інтерес представників української нації до самоідентифікації зростає саме серед молодшого покоління, що свідчить про латентні, приховані процеси в розвитку нації, які з кожним десятиліттям набирали інтенсивності.

У часи бездержавності України ХХ століття її національні Домени забезпечували життєдіяльність нашого народу не тільки в межах поневоленої материкової території, а й навіть у еміграції, але закономірно, що значна частина національних метафізичних споруд (власне, Домен Української Держави, Домен Збройних Сил, Домен Мови, Домен Етнопедагогіки) у художніх текстах виступають майже руїнами. Інші національні домени проявляють завидну живучість, але взяти на себе повноцінну функцію доменів поруйнованих не можуть. Наприклад, Домен Української Сім’ї виразно оприявлений І.Багряним у вертепі “Розгром”, хоч про домінуючі нюанси внутрісімейних українських відносин йдеться і в інших його творах, зокрема у “Тигроловах” і “Сади Гетсиманському”. Велика українська родина у повісті “Розгром” – сім’я радше міфологічна, ніж умовно (художньо) реальна, оскільки кожен член у ній несе одне, але велике і страшне випробування із загальної суми передбачених Силами Провидіння всій нації випробувань: є в цій сім’ї і в’язні сталінських концтаборів, і колишні друзі Хвильового, і бойові офіцери, і науковці, й від природи обдаровані непересічними мистецькими талантами, і представники щонайменше трьох поколінь: від матері-селянки до її малолітнього внука Бориса. Передвоєнні репресії і воєнне лихоліття розметали по світу членів цієї родини, але восени 1942 року, коли, власне, розпочинаються події у творі, кожен із віддалених від рідного дому членів сім’ї, підлягаючи метафізичним доцентровим законам збереження монолітності роду й аспекту міфологічної кільцевої подорожі, спішить додому. Першими збираються разом каліка Гриць, учорашній радянський в’язень, будівник Біломорканалу, художник-аматор, у минулому професор-хімік, стара мати з онуком від старшої доньки Ольги і молодша донька Катря. Знаменно, що спільним помешканням для сім’ї стає простора, але одна-єдина кімната в районній лікарні, де Катря влаштувалася лікарем. Всі члени родини, крім сімейних обов’язків, обтяжені вадами відповідного світогляду, який залежить від їхнього віку й життєвого досвіду. Катрине радісне повідомлення однорукому й одноногому Грицеві про те, що в Києві створено український уряд на чолі з Володимиром Винниченком і Остапом Вишнею, звучить дисонансно з кривавими подіями війни, як і мало не дитяча віра дівчини у високу культуру німців: “Я вірю в Правду... Я вірю в європейську цивілізацію... Я вірю в справедливість... Та ж у них на бляхах написано: «Тот міт унс», “З нами Бог”» [3, с. 24]. Інша річ, що не мине й кілька хвилин, як Катря особисто отримає жорстоку нагоду відчутти “переваги”

європейської цивілізації: фельдкомендант Матіс, ввірвавшись без дозволу в чуже помешкання, не відповість на її привітання, а лише, поставивши ногу на стілець, жестом вкаже, вимагаючи, щоб Катря негайно витерла його брудне взуття. Коли ж високоосвічена українка знетямиться від завданої їй зневаги, німецький офіцер із двома своїми перекладачами, нібито німцями, що до війни проживали на українській чи російській території (“фольксдойчами”), але насправді типовими українцем і росіянином за походженням, обзиватиме її хамкою на позначення людини низького походження й мало не вдарить стеком по обличчю.

Неприємна і небезпечна сцена протистояння німецького офіцера та юної української інтелігентки благополучно розрядиться лише з приходом Ольги, яка відіграє роль мало не міфічної появи *Deus ex machina*. Надзвичайно вродлива й самодостатня навіть у екстремальних умовах жінка, миттю збагнувши, яка кривава драма готова розігратися на її очах, чистою німецькою мовою спокійно вітається із Матісом і представляється господинею дому. На рівні міфологічного розуміння, Ольга – не просто жінка. Вона справді законна господиня не лише цього дому, а й цієї окупантими зайнятої землі. На відміну від тимчасових зайдів, тільки Ольга на екуменічній території природна й доречна. Перед Ольжиною владністю в голосі й поставі, впевненістю в рухах, жестах, міміці, що видають її як єдину справжню володарку етнічного простору, прагне бодай якимось реабілітувати себе ще вільгельмівський солдафон ортскомендант, тому береться грати на роялі російський гімн “Боже, царя храни”, патетично заявляючи: “Це ваш гімн... Це був ваш гімн. І це буде ваш гімн!” [3, с. 29]. Для німецького ортскоменданта Україна ніколи не існувала й не може існувати взагалі, зате він зовсім не заперечує ні в минулому, ні в теперішньому, ні навіть на майбутнє існування Росії, й пропонує українцям самодержавний російський гімн, таким чином принижує їх двічі. Перекладачі Матіса теж увиразнюють ставлення німців до України як до окраїни Росії, де нібито дотліває тубільна раса, яка вже добре розуміє мову своїх вчорашніх панів, а мови нових їй ще доведеться вчити.

Те, що Ольга бездоганно володіє німецькою, не просто дивує Матіса. Коли він запитує, звідки жінка знає його матірню мову, українка відповідає, що знала її змалку. Для самого Матіса слово “змалку” аж ніяк не означає зі шкільної лави (в німецькій школі жодну іноземну мову принципово не вивчали), а розуміється такою, що функціонувала бодай у рідній сім’ї, ось чому офіцер перепитує Ольгу, чи її мати німкеня. Зловтішно іронізуючи над обмеженим німцем, в пориві гніву й презирства Ольга відповідає, що її ненька ще й баронеса: “– Гм... (презирливо) – як матірню мову, значить!.. Хто ж твоя мати?.. – Моя мати??? Добре! (і майже крикнула йому в лице енергійно, аж зі сльозами в голосі, гордо піднісши голову) – МОЯ МАТИ (павза) БАРОНЕСА. .. ТАК, БАРОНЕСА фон... фон УРБАН!!! – Вона скінчила з особливим притиском і мет-

нула очима. Стек враз перестав рухатись... Матіс витріщив очі, змішався, так ніби йому з усієї сили ударили в обличчя... Козирнув у дверях, не обертаючись, і хряпнув ними. Втік” [3, с. 32-33]. З точки зору міфології, Матіс кардинально змінює свою поведінку з причини імперативного впливу на нього Домену Німецької Нації, який не дозволяє принижувати етнічних німців навіть на чужій території, навпаки, спонукає поважати й турбуватися про них. Міфологема “матірня мова” і міфема “баронеса” виявляються маркерами розпізнавання національно своїх серед чужих, адже словосполучення “матірня мова” для кожного німця означає “рідна мова”, а титул барона, дещо нижчий від графського, ще в середньовічній Німеччині вважався ознакою дуже високого дворянського походження.

Домен Української Освіти й Етнопедагогіки також найбільш об’ємно й зримо виступає саме в “Розгромі” І. Багряного. Навіть знання іноземної (німецької) мови як ознака високоосвіченості українців, характерне не тільки для головної героїні, а й для тих її пересічних земляків, які в роки Першої світової війни побували в німецькому полоні. Староста при німцях Кирпиченко, в минулому десятилітній соловецький в’язень часів Сталіна, а ще раніше – п’ятилітній ув’язнений доби Вільгельма, ні за що побитий німецьким офіцером і принижений перекладачем, замість того, щоб почепити табличку “Тільки для німців” над останніми квітами, чіпляє її над відозвою “До тубільного населення”, цим самим прирівнюючи окупантів до дикунів. Пізніше, ображений у своїх вірноповідданих почуттях до Матіса і німців та ще й витіснений з їхнього кола перекладачем з російської, фольксдойч-перекладач з української Капка на табличці “Тільки для німців” дописує “і для москалів” [3, с. 69]. Як бачимо, національна ворожнеча проявляється насамперед на комунікативному рівні й засвідчує чітку диференціацію понять “Свого”/“Чужого”. Інша річ, що споконвічна українська бездержавність таки неминує руйнує насамперед національний Домен Освіти й Етнопедагогіки. Оксана Пахльовська, зіставляючи потреби європейської молоді й молоді української в знаннях, вловлює ключову відмінність мети їхнього навчання, причини здобування знань: “...Що робити сьогодні молоді, яка народжується в Україні? Ніби ж і немає війни, немає голоду і розрухи, в молоді і сьогодні народжується з імперативом: врятувати для майбутнього – мову, культуру, пам’ять. Боротися. Протистояти”, – тим часом, як за кордоном молоде покоління про подібне й не задумується, адже про збереження перелічених вище національних цінностей невиспущо піклуються їхні повноцінні Домени Національних Держав, а “захист цих окремих національних і універсальних світових цінностей» знаходиться під невиспущим контролем “відповідних інституцій ЄС” [11, с. 482]. Мова навчання, здавалось би, сьогодні вже питання не суть важливе, адже англійська домінує в усіх найпрестижніших університетах світу. Проте з точки зору міфології нігілістичний підхід до методу

здобування знань інтелектуальним потенціалом нації хибний і шкідливий.

У “Вертепі” І. Багряного Домен Української Мови відіграє особливу роль у зіставленні з такими ж доменами російської і німецької. Орскоменданту й Матісу Ольга пояснює витривалість і здібність українців до наук надлишком творчої енергії, що з точки зору міфології є домінуючою ознакою метафізичної молодості нації: “...*Всі з нас, хто вивчав вашу мову й історію, – робили це зовсім не тому, що готувались до вашого приходу. Як і не для того, щоб вас колись завойовувати мілітарно, ні... Ми молоді, ми жадібні, ми тільки вимаршируємо на історичну арену...*” [3, с. 76]. Молодий український народ, за версією Багряного та головної героїні його повісті-вертепу “Розгром”, витривалий ще й тому, що гартувався в пекельних умовах, але міфологема молодого народу звучить досить пророчо й цілком вітаїстично, адже на рівні міфу юний літами представник народу завжди сильніший від своїх підстаркуватих супротивників, завжди від них розумніший, кмітливіший, здатний неймовірним чином здобути перемогу. Згадаймо античних Персея, Геракла, Орфея чи біблійного Давида або навіть Ісуса – всі вони свої неймовірні подвиги здійснили в юному або молодому віці.

Порівнюючи середовище формування націй колонізаторських і умови для свого, віками окупованого зайдами, народу, Гриць, натякаючи на німця, як нібито надлюдей, каже: “*Хотів би я бачити отакий вибраний Богом, перший, ліпший у світі нарід, коли б його отак безперервно тисли, товкли, сікли... молили... роки, десятиліття!.. Який би у нього був комплекс?! Сліду вже не було б... І ніякого комплексу взагалі*” [3, с. 91]. Таке авторське перетрактування одного з найбільш вживаного ворогами комплексів української меншовартості у звичайнісіньке пожертвування нацією чимось малим заради великого задля того, щоб вижити, стає важливим вітальним компонентом вітаїстичного українського національного міфу. Водночас І. Багрянний суто в міфологічному дусі пояснює причину посягання старих націй на енергію молодих, оскільки саме таким чином вони шукають еліксиру безсмертя, знекровлюючи свої жертви. До того ж, на багатьох сторінках “Розгрому” звучить пересторога про закономірну приреченість народів, які обрали місію колонізаторів. Ольга, наприклад, пророчо стверджує: “*Ви подивитесь, що буде з цим «геренфольком», коли він програє війну!.. А він її програє... І те саме буде з Москвою, коли вона програє. Але цій і виграти не зарадить...*” [3, с. 98-99]. Пророцтво упадку й смерті окупантів не випадкове. На основі міфів народів світу та Священних Книг практично всіх нині домінуючих релігій можна зробити висновок, що загарбницькими посяганнями окупційні нації скорочують той свій історичний час, який їм було відведено Богом, бо для зла й злочинів витрачають власну вітальну творчу енергію, при цьому занедбавши, а часто й не виконуючи зовсім покладеної на них Господом благочинної місії, яка завжди пропонується Силами

Провидіння всім націям, але далеко не завжди цими народами реалізується в дія добра. До того ж І. Багрянний засобами свого міфологічного за змістом художнього тексту виразно показує спільну сутність усіх окупантів на прикладі комічної ситуації, коли наприкінці програної війни безіменний високопоставлений німецький офіцер, який усе життя мріяв стати фюрером, чільником німецького народу, його проводирем і натхненником, несподівано для себе самого переконається, що серед власних підлеглих він – єдиний німець, та й то з Курська, й для залагодження проблеми переходить на російську мову спілкування.

Зруйнований ворогами Домен Національної Держави передає свої основні повноваження Домену Нації. Для оприявлення в повній цілісності чи у вигляді складових частин Домену Нації не є обов'язковим його місцеперебування на споконвічній території певного народу. Цей метафізичний об'єкт шляхом вегетації чи клонування від материнської метафізичної споруди здатний вагомо впливати на біженців чи емігрантів, як представників народу, що його сформував. Національний Домен назавжди залишається й на ворогом окупованій території якщо не вцілілим, то бодай у вигляді фантому чи руїн, що терпляче ждуть, коли кращі часи вдихнуть у них нове життя. Віртуальна споруда Домену Нації, як метафізичного вмістилища Духу Народу, практично ніколи не простоє бездіяльно, а транслює свою код-програму доти, доки є кому розуміти, вловлювати, сприймати. З цієї причини невелика когорта чеських студентів змогла відродити з небуття богемську мову, а після її відродження весь чеський народ ніби раптово воскрес і взявся за державотворення, а євреї, проголосивши державу Ізраїль, але на той час маючи у своєму розпорядженні всього лише шість знавців давньоєврейської мови, на диво швидко й легко змогли переконати в необхідності вивчати іврит представників щонайменше трьох поколінь свого народу, які, здавалось би, втратили шанс оволодіти мовою прадідів безповоротно. Як справедливо акцентував Ю. Липа, “духовні традиції раси є незнищимі, їх завжди можна відродити в масах” [9, с. 248], якщо тільки маси до цього явища готові й небайдужі. Домен кожної нації несе інформацію про її характер, наміри й способи досягання поставленої народом та його вождями цілі.

В оптимальних умовах Домену Чільної Нації, як його питомі складники й таким же самим чином, як він входить у архітектурний ансамбль Домену Національної Держави, більшою чи меншою мірою підпорядковуються домени нацменшин, які проживають на чужій території. Проте у випадку бездержавності корінної нації колонізаторська нацменшина починає диктувати свої права уярмленому народові, усіма можливими способами схиляючи всі його національні домени до повного підпорядкування Домену Окупаційної Держави. Тож провідний російський філософ-теолог В. Соловйов, аналізуючи Домен Російської Нації часів Петра І, визначав її ядро як конгломерат різнонаціональних метафізичних будов, власне, як “слов'яно-фінську народність, запліднену ні-

мцями” [14, с. 667]. Російський народ, одержимий ідеєю завоювання чужих територій, водночас вражений бацилою катастрофічного невміння освоювати ці території. Але якщо в Росії на сторінках книг або часописів тільки появляється легенький здогад про те, що грабінницьке й зневажливе ставлення до колонізованих народів – аморальне, така думка російськими істориками негайно завуальовується наріканнями, що й росіянам живеться не краще від поневолених ними народів і що цим окупованим націям саме росіяни здебільшого без жодного дозволу й на штиках принесли свободу, добробут й благополуччя, виконуючи нібито якусь особливу місію. Російський поет К. Бальмонт, який поділяв демократичні ідеї декабристів, мав мужність визнати, що великодержавний погляд Росії, яка не мислить себе поза простором необмеженого панування, має у своєму свавільстві одну примху, вельми для неї характерну: “Росія любить географію і не любить історії” [8, с. 5], а правозахисниця В. Новодворська визнавала, що поблизу від Росії свобода України нічим не гарантована, окрім як її національного героїзму, що, до речі, зримо підтверджується у наші дні. Оксана Пахльовська свої висновки про загрозу з боку Росії вже не тільки для України, а й для інших сусідніх із імперією держав формулює ще гостріше, акцентуючи на реальних подіях, адже “країни Центрально-Східної Європи вийшли з російської орбіти з великими втратами” [11, с. 450]. Якщо ж росіяни живуть на території України (до речі, значно більш переважаючим числом, ніж греки, болгари, поляки, німці), то їхня своерідна прибудова до Українського Національного Домену й виразна, хоч масштабно зменшена копія великодержавного Домену Російської Нації, досі диктує їм поведінку господарів у чужому домі. Провідні письменники української діаспори це відчували феноменально й постійно застерігали материкових українців від наслідків подібного явища.

У романі В. Барки “Рай” Іона Іванович Лотосов не може спокійно навіть слухати про те, що єдиним виходом із критичної ситуації для росіян є навести лад у власній, хай і не найбагатшій, зате батьківській хаті, а не перетворювати своє метафізичне житло в щось наспіх збудоване й ненадійне, але для цього насамперед треба вступитися з чужих територій. Знову ж таки, як і всі росіяни на окупованій території, цей досить цікавий і колоритний персонаж в усіх сферах стосунків веде себе майже чесно й порядно, та коли справа торкається українсько-російських взаємин, і Лотосов хибить перед власною совістю. За Е. Фроммом, суспільний нарцисизм, тією ж мірою, що й нарцисизм індивідуальний, скерований на задоволення власної потреби враженої нарцисизмом нації у злоякісному егоїзмі, фальшивому вивищенні над іншими. Гординя у християнстві недаремно вважається найбільшим за силою фрустраційної потенції людським гріхом. Вона, як твердять сучасні психологи й філософи, виникає на ґрунті нарцисизму, а нарцисизм завжди характеризується завищенням власної самооцінки і заниженням вартісності життя

інших людей. Закономірно, що Ісусова заповідь “Люби свого ближнього, як самого себе”, – як для людини-нарциса, так і для літературного персонажа шовіністичного світогляду непосильна, тому категорично відторгається і при кожній нагоді висміюється. У таких умовах захисна функція душі слабне, морально-етичні критерії не беруться до уваги, людина керується лише так званим “здоровим глуздом”. Нарцисизм і гординя цілого народу набирають злякисного вираження, адже ті, чий нарцисизм торкається більшою мірою групи, ніж себе особисто, дуже дратівливі, на будь-яку реальну чи уявну образу своєї групи бурхливо й болісно реагують. Група, до якої така особистість належить, видається за об’єктивного захисника людської гідності, моралі, права й благополуччя, зате інша, протилежна поглядами, отримує прокляття, її звинувачують у всіх гріхах, від обману й відсутності принциповості до жорстокості й нелюдяності. Як підкреслював Е. Фромм, “образа символів групового нарцисизму (наприклад, прапора, особи кайзера, президента чи посла) викликає в масі настільки скажену реакцію, що люди готові підтримати навіть мілітаристську політику своїх лідерів” [15, с. 252-253]. Латентні процеси, що відбуваються у колективній підсвідомості, з часом усе більше наближаються до рівня свідомості, щоб вирватися на поверхню й реалізуватися у реальних вчинках і діях, про що мав сміливість сказати у праці “Боротьба з тінню” стосовно німців в першій половині ХХ століття К. Юнг.

Саме з причини російського нарцисизму Іона Іванович сприймає цілком слушне міркування професора-українця за образу для свого народу. Та якщо цей персонаж хоч веде себе більш-менш толерантно, то в повісті “Маруся Богуславка” І. Багряного бруднючий жебрак, карикатурне втілення “непобідимої всеросійської дичавини, отієї, що стала «підпорою жандармів»” [1, с. 293], а водночас провокатор і сексот в одній особі, береться у брудну справу великодержавних інтересів вплутувати Бога. У повісті І. Багряного “Морітурі”, всупереч тому, що за визначенням К. Маркса, пролетаріат не має вітчизни, українських революційних романтиків, насамперед командарма й штурмана крейсера “Україна” Миколу Матяжа, в енкаведистських застінках не просто звинувачують у зраді батьківщини, якою треба розуміти виїмково Росію, а й прямо дають зрозуміти репресованим, що революція “потребує, щоб й ветерани падали перед нею ниць і цілували ботфорди... позичені нею в Петра Першого” [2, с. 72]. Тяглість російської шовіністичної політики спонукає другорядний, бо на чужій території і призначений для значно меншої, ніж у Росії, кількості росіян, транслятор Домена Російської Нації усіма можливими способами руйнувати й нищити Домен Нації Української. “Інтер’єр” у Домені Російської Нації, роками уважно й ретельно підібраний, завжди передбачав і передбачає саме таке поводження і ставлення всіх представників цього народу – від геніїв (згадаймо цинічно-відвертий у захисті великодержавних інтересів вірш геніального О. Пушкіна,

який неодноразово виступав проти царату, – “Клеветникам Росії”, а також його ж шовіністичне висловлювання з поеми “Кавказский пленник”: “Смирись, Кавказ: идет Ермолов” [12, с. 484]) – і протилежне до цього Шевченкове звернення до кавказців: “Борітеся – поборете! Вам Бог помагає” [16, с. 285]) – аж до психічнохворих чи вдавано-божевільних (яким виставляє себе “пророк”, він же й подібний до Гришки Распутіна “сексот Сазонова”, в романі “Маруся Богуславка”, що вдає юродивого, хоч насправді скрупульозно збирає компромат на кожного жителя містечка), від царя-“гравця в солдатики” Миколи I – й до останнього п’янички в Російській державі у ставленні до представників націй, на територію яких зазіхають великодержавні правителі.

Взагалі, “інтер’єр” національного Російського Домену і його головний апарат, прирівняний Л. Костенко до ідеально налагодженої лінзи, через яку бачить світ кожен росіянин, завжди розраховані на століття й століття наперед, а не якусь окрему подію: “...В Росії головне імперське дзеркало стоїть точно, протирається до блиску регулярно, і механізм системи гостро направлених антен чітко відрегульований” [7, с. 15]. З цієї причини дуже близькими у справі “собиранія земель” виявляються і царська Росія, і Росія ленінсько-сталінська, і Росія теперішня, тому подібні погляди на “собираніє земель” і в останнього російського парії, і в класика О. Пушкіна, і в дисидента О. Солженіцина, й у всіх літературних персонажів, які почувуються істинними росіянами. Закономірно, що бездержавність українського народу впродовж століть завдала метафізичному Домену Української Нації настільки великої шкоди, що друга за важливістю після Домену Української Держави метафізична будова в Україні ще з моменту ліквідації гетьманітету виявилася не придатною для повноцінного функціонування. О. Гончар, наводячи приклади бездомності найяскравіших українських талантів, резонно вів мову й про метафізичну всенародну бездомність, як домінанту бездержавного народу: “За трагізмом долі ми народ унікальний. Найбільші генії нації – Шевченко, Гоголь, Сковорода – все життя були безпритульними... Гоголь помер у чужому домі, так само бездомним пішов із життя Сковорода” [5, с. 318]. За відсутністю вибору, українська нація й у радянські часи вимушена була задовольнятися мінімальними вітаїстичними вигодами в напівзруйнованому метафізичному житті й нидіти у безпросвітних злиднях, спромагаючи на боротьбу ціною нерівного протистояння, що насамперед трагічно відбивалося на долях кращих синів і дочок (доля А. Горської та В. Стуса – яскраве підтвердження).

Міфологічні параметри “Чужого” й “Свого” виявляються надійними захисниками-пограничниками в Домені Нації – метафізичній споруді кожного народу. Нація – це найбільше “ми” (за С. Хангінгтоном), власне, той соціум і територія, де людина в культурному відношенні відчувається вдома. Консолідуєчий, позитивний за своєю суттю, національний міф, у тому числі й авторський, витворений окремим письменником чи

когортаю митців, шляхом засвоєння його реципієнтами через фольклорні або літературні твори, пронизує та безперешкодно заповнює собою колективну підсвідомість народу, а в ній активізує і узгоджує взаємодію всіх доменів, як вагомих складників основної метафізичної будови – Домену Національної Держави, помножує вітальну енергію насамперед чільної нації. З цієї причини навіть окупований бездержавний народ, що на рівні міфологічного розуміння, Силами Провидіння розцінюється як мученик і страдник, який терпить за правду, повсякчасно отримує трансцендентальне енергетичне підживлення й особливу опіку Бога.

Література

1. Багрянний І. Маруся Богуславка / Іван Багрянний // Буйний вітер. – Мюнхен: Україна, 1957. – С. 7-423.
2. Багрянний І. Морітурі / Іван Багрянний // З камери смертників. Гуляй-Поле. Морітурі. – Львів: Сполом, 2000. – С. 27-159.
3. Багрянний І. Розгром: повість-вертеп / Іван Багрянний. – Ульм – Нью-Йорк: Прометей, 1948. – 125 с.
4. Біблія. – М.: [Б. в.], 1990. – 296 с.
5. Гончар О. Щоденники: у 3 т. / Олесь Гончар; Упоряд. В. Гончар – К.: Веселка, 2004. – Т. 3. – 606 с.
6. Костенко Л. Геній в умовах заблокованої культури / Ліна Костенко // Літературна Україна. – 1991. – 26 вересня. – С. 1, 3.
7. Костенко Л. Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала / Ліна Костенко. – К.: Academia, 1999. – 31 с.
8. Лизанчук В. Не лукавити словом / Василь Лизанчук. – Львів: 2003. – 559 с.
9. Липа Ю. Призначення України / Юрій Липа. – Львів: Просвіта, 1992. – 269 с.
10. Ольжич О. Дух руїни / Олег Ольжич // Цитаделя духа. – Братислава: Словацьке педагогічне вид-во, 1991. – С. 180.
11. Пахльовська О. Ave, Еуропа!: статті, доповіді, публіцистика: 1989 – 2008 / Оксана Пахльовська. – К.: Університетське вид-во “Пульсари”, 2008. – 653 с.
12. Пушкин А. Стихотворения и поэмы / Александр Пушкин. – М.: Художественная литература, 1972. – 623 с.
13. Салига Т. Євген Маланюк: художня ідентифікація Росії / Тарас Салига // Літературна Україна. – 2002. – 22 серпня. – С. 10.
14. Соловьев В. Три разговора о войне, прогрессе и конце всемирной истории, со включением краткой повести об антихристе и с приложениями / Владимир Соловьев // Спор о справедливости. – М.: Изд. ЭКС-МО-Пресс; Х.: Фолио, 1999. – С. 451-863.
15. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / Эрих Фромм. – Минск: Попурри, 1999. – 623 с.
16. Шевченко Т. Кобзар / Тарас Шевченко. – К.: Дніпро, 1985. – 640 с.

17. Юнг К. Борьба с тенью / Карл Густав Юнг // Избранное. – Минск: Попурри, 1998. – С. 53-64.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 14.03.2016 р.
Рекомендовано до друку д.ф.н., професором Ільницьким М.М.,
д.ф.н., професором Мафтин Н.В.*

**NATIONAL DOMAINS AS METAPHYSICAL OBJECTS
OF THE TRANSCENDENTAL INFLUENCE
ON THE MYTHICAL AND POETICAL PARADIGM
OF THE UKRAINIAN STATE-BUILDING MISSION
(on the material of the literature of Ukrainian Diaspora of the 20s-50s)**

O. V. Slonovsca

*PreCarpathians National University by Vasyl Stefanyk;
Department of Ukrainian literature; 76000, Ivano-Frankivs'k,
Shevchenko str., 57; ph. +380 (342) 59-60-74; e-mail: kf@pu.ukr.lit.ua*

The article is dedicated to the question of the national domains (Domain of Ukrainian State, Domain of Ukrainian Nation, and also national domains of Language, Family, Culture, Science and Ethnopedagogics, Armed Forces, Art). The peculiarities and contradictions of a colonized and colonialist nation through the metaphysical objects of the transcendental influence on the representatives of different nations are elaborated on the basis of V.Barka's and I.Dfyrianyi's prose.

Key words: *Domain of Ukrainian State, Domain of Ukrainian Nation, national domains of Language, Family, Culture, Science and Ethnopedagogics, Armed Forces, Art; national domains of national minorities; mythical and poetical paradigm; vitalistic consolidating myth of Ukraine in the literature of Ukrainian Diaspora during the 20s-50s.*